

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента Стахів Лілії Григорівни на дисертацію Земан Іванни Олексіївни «Музейна педагогіка як засіб формування компетентностей освітньої галузі «Природознавство» в учнів базової школи», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Відповідно до прийнятої останнім часом урядом нормативно-правової бази, зокрема Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепції «Нова українська школа», «Професійного стандарту вчителя», «Про музеї та музейну справу», Державного стандарту базової середньої освіти, Типової навчальної програми для ЗЗСО II ступеня, а також науково-педагогічних проєктів таких освітніх програм, як «Інтелект України», «Вальдорфська педагогіка», «Розвивальне навчання» та низки модельних програм «Я пізнаю світ», «Пізнаємо природу», «Довкілля», «Природничі науки» та ін., учитель закладу загальної середньої освіти як суб'єкт освітнього процесу покликаний бути взірцем високої професійної культури та володіти низкою компетентностей усіх освітніх галузей, зокрема й ОГ «Природознавство».

Тому одним із важливих завдань сучасних педагогічних закладів вищої освіти виступає якісна підготовка майбутніх вчителів природничих наук – природознавства, біології, хімії, фізики, географії, астрономії, медицини, екології, спрямованої на набуття здатності та готовності використовувати як традиційні форми, методи навчання, так і впроваджувати низку інноваційних сучасних педагогічних технологій, зокрема й елементів музейної педагогіки, представленої як методику «навчання по-новому». І в цьому аспекті музеї – громадські чи музеї при навчальних закладах, як стверджував один із керівників музеїв Великобританії В.Коль, мають допомагати учням ставати «освіченими та досвідченими». Тому сучасний учитель відповідно до Концепції НУШ має право самостійно вибирати методи роботи на уроках, головне, щоб вони були цікавими й доступними, тобто не порушували принцип природовідповідності, щоб освітній простір був спрямований на розвиток учнів та мотивував їх до навчання, формував навички наукової діяльності та спонукав до винахідництва. З цього приводу педагог не повинен обмежуватися будівлею освітнього закладу, а має розширювати цей простір сучасними лабораторіями, обсерваторіями, численними галереями та музеями. Тому тема дисертації є актуальною.

Актуальність теми також підсилюється й багатовимірністю досліджуваного феномену, що потребувало ґрунтовного його вивчення дисертанткою задля репрезентативного представлення в сучасному науковому дискурсі та окресленні нею можливостей творчого використання елементів музейної педагогіки у контексті формування в учнів компетентностей освітньої галузі «Природознавство», а відтак – практично-компетентнісно-орієнтованого навчання учнів ЗЗСО.

Зазначаємо, що дисертаційне дослідження є вагомим складником комплексної теми і виконане відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Тенденції розвитку освіти в кризових умовах: історія, теорія і практика».

Обґрунтована і логічна структура дисертації є представлена авторкою вступом, двома розділами, зміст кожного з яких чітко підпорядкований меті та завданням дослідження, висновками до кожного розділу, ґрунтовними загальними висновками та списком використаних джерел. Так, у першому розділі розкрито теоретичні засади музейної педагогіки, висвітлено генезу розвитку музейної педагогіки та музеїв природничого профілю, а також особливості формування компетентностей учнів середньої школи засобами музейної педагогіки; у другому – простудійовано співпрацю школи та музею як важливого чинника проєктного навчання учнів базової середньої освіти у світовій практиці, здійснено аналіз підручників освітньої галузі «Природознавство» базової середньої освіти та розглянуто природничий музей як альтернативний інститут навчання учнів з метою формування у них екологічних компетентностей.

Вартими уваги є й вміщені змістовні додатки, представлені світлинами музейних експонатів, які досліджувалися авторкою у процесі написання роботи. Тому увесь перелік повністю відповідає вимогам до написання дисертаційних досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, висвітлила її актуальність, окреслила мету, завдання, об'єкт, предмет, аргументувала використання обраних методів дослідження – ретроспективного аналізу, прогностичного, контент-аналізу тощо, що в кінцевому результаті допомогло їй вперше комплексно дослідити освітній процес базової школи засобами музейної педагогіки і на цій основі актуалізувати ідеї, що сприяють ефективності формування основних компетентностей природничих дисциплін; розробила періодизацію розвитку музейної педагогіки в освітньому процесі на основі джерельної бази дослідження, упорядкувала понятійно-категорійний тезаурус; проаналізувала стан дослідження проблеми музейної педагогіки в історико-педагогічній ретроспективі та довела, що музейна педагогіка для учнів базової середньої освіти є важливою сукупністю цілої низки специфічних науково-культурних компонентів.

Вартою уваги є широко представлена й джерельна база, оскільки авторкою у процесі наукового пошуку із застосуванням історико-педагогічного та логічного аналізу фахових наукових джерел опрацьовано 308 найменувань, 50 з них написані іноземними мовами, що є дуже схвально; деталізовано зміст цілої низки понять, які розкривають проблему і специфіку формування компетентностей засобами музейної педагогіки, здійснено їх критичне осмислення й тлумачення та з'ясовано освітньо-виховний потенціал музейної педагогіки в сучасному освітньому процесі.

Не викликає сумніву й практичне значення одержаних авторкою результатів, оскільки її матеріали розширюють і доповнюють уявлення про особливості освітнього процесу у загальноосвітніх закладах України і дають змогу вдосконалити зміст та організацію освітнього процесу педагогічних працівників, учнів, а також студентів закладів вищої освіти. Здобуті у процесі дослідження дані можуть бути використані у процесі підготовки нових праць теоретико-методологічного та методичного характеру, присвячених вивченню музейної освіти.

Практичне використання наукового дослідження полягає і в тому, що матеріали можуть служити для розробки нових і оновлення чинних навчальних програм для студентів, магістрантів та аспірантів, можуть збагатити зміст навчальних дисциплін, які читаються для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти за спеціальністю 023 «Середня освіта», зокрема «Педагогіка», «Історія педагогіки» «Методика викладання природничих дисциплін» у закладах вищої та фахової передвищої освіти.

Отже, авторкою проведена належна робота з упровадження одержаних результатів у практику роботи як закладів загальної середньої, так і вищої освіти. Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, оскільки обговорювалися на наукових конференціях всеукраїнського та міжнародного рівнів.

Систематизовані й узагальнені положення, фактологічний матеріал, джерельна база мають цінність для подальших наукових розвідок з удосконалення форм і методів навчання засобами музейної педагогіки в сучасних освітніх закладах. В цілому заслуговує на схвалення ціла низка результатів дослідження.

Подана дисертаційна робота свідчить про наукову зрілість дисертантки, її вміння бачити актуальні проблеми професійної освіти, готовність розв'язувати їх на достатньому науковому рівні. В цілому дисертаційна робота Івонни Земан за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Однак, високо і позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловлюємо окремі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Доречно, на наш погляд, проаналізувати не лише Типові навчальні програми для закладів загальної середньої освіти II ступеня, а також й освітні програми, за якими здійснюють освітній процес переважно сучасні школи, що працюють за інноваційними методиками, зокрема «Інтелект України», «Вальдорфська педагогіка», «Розвивальне навчання» та ін.

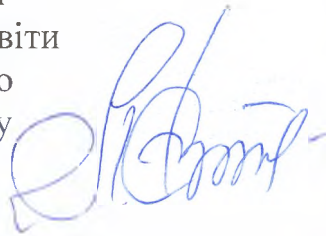
2. Оскільки у роботі висвітлені питання, що стосуються ґрунтовного вивчення експозицій музеїв Львова, зокрема музею-аптеки «Під чорним орлом», Державного природознавчого музею НАН України та Музею науки, у межах окресленої проблеми варто було б доповнити цей перелік й зоологічним музеєм Львівського національного університету імені Івана Франка та Ботанічним садом як музеєм під відкритим небом з метою формування в учнів аудіовізіо-кінестетиків та використанні квест-технології у ході проведення екскурсій, в тому числі й віртуальних.

3. Розроблені авторкою методичні рекомендації варто, на наш погляд, було б представити як окремі навчально-методичні посібники, якими могли б скористатися учителі ЗЗСО та музейні працівники з метою формування в учнів ключових та предметних компетентностей освітньої галузі «Природознавство».

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження. Аналіз змісту дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що наукове дослідження Земан Іванни Олексіївни «Музейна педагогіка як засіб формування компетентностей освітньої галузі «Природознавство» в учнів базової школи» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., і може бути представлена для розгляду у разовій спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
та методики початкової освіти
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Лілія СТАХІВ

